

Štefan JURECH - Generálsku kariéru začínali v drotárskom regimente - 2 časť

Generálsku kariéru začínali v drotárskom regimente

Peter JAŠEK – Foto: archív autora

Generál Štefan Jurech sa narodil 9. júna 1898 v Bošáci. V roku 1916 vstúpil do c. a k. armády ako príslušník slávneho 71. trenčianskeho pluku, známeho aj pod pomenovaním drotársky. Peklom zákopov 1. svetovej vojny prešiel na frontoch v Rumunsku, v Taliansku a vo Francúzsku. Bojové skúsenosti si obohatil počas bojov proti maďarským boľševikom v roku 1919 na východnom Slovensku. Po upokojení pomerov sa stal dôstojníkom z povolania. Spočiatku mal v armáde problémy s nadriadenými aj s disciplínou, ale rýchlo sa polepšil a v roku 1929 ho prijali na Vysokú válečnú školu do Prahy, ktorá vychovávala dôstojníkov generálneho štábu. Dostal sa na ňu iba úzky okruh dôstojníkov.

Štúdium úspešne ukončil v roku 1932. V tom období mal šťastie aj v súkromnom živote – oženil sa a rodina sa rozrástla o dvoch synov. Nasledujúce roky patrili medzi najlepšie v jeho živote, o čom svedčia pochvalné vyjadrenia nadriadených dôstojníkov. V septembri 1938 však prišiel Mníchov a 6. októbra 1938 bola vyhlásená autonómia Slovenska. Zmena štátoprávneho pomeru dávala slovenským dôstojníkom možnosť kariérneho postupu, o ktorom počas existencie predmníchovského Československa mohli iba snívať. Jurech bol najskôr expertom delimitačnej komisie upravujúcej hranice s Poľskom, ktoré po Mníchove prejavilo záujem o svoj „podiel na koristi“, a neskôr sa v Prahe stal prednostom Kabinetu vládneho delegáta Slovenskej krajiny pri MNO v Prahe. Na čele kabinetu bol Jurechov kamarát Štefan Haššík, s ktorého životom sa Jurechove osudy ešte neraz prekrížia. V deň vyhlásenia Slovenského štátu prevzal velenie nad armádnym zborom v Trenčíne.

■ SPOR S ČATLOŠOM

Generál Jurech pred svojím vojskom.

Po konsolidácii pomerov Jurecha odvelili na krajské, čoskoro Hlavné vojenské veliteľstvo, kde zastával funkciu náčelníka štábu. Jeho ambície to však neuspokojilo a v priebehu roku 1940 sa dostal do ostrého sporu s ministrom národnej obrany generálom Ferdinandom Čatlošom. Príčin sporov bolo viac. Čatlošovi prekážali Jurechove prehnané ambície. Dupočul sa, že ho Jurech nemiestne kritizuje až znevažuje pred podriadenými dôstojníkmi a ohovára pred politikmi obviňujúc ho z čechoslováctva. Dôvodom vzájomných sporov však boli aj rozdielne pohľady na smerovanie slovenskej armády. Jurechovi sa vraj nepozdávali Čatlošove opatrenia proti Čechom a Židom. Spor vyvrcholil v posledných mesiacoch roku 1940. Prezident Tiso sa priklonil na Čatlošovú stranu a Jurech sa musel sťahovať zo Slovenska. Keďže Čatloš oceňoval jeho vojenské schopnosti, vymenoval ho za vojenského ataše v Budapešti.

■ Z PEŠTI NA KAUKAZ

Na Slovensko sa vrátil v roku 1942 a v septembri prevzal velenie nad Rýchlou divíziou na Kaukaze. Silnejúci odpor protivníka, náročné klimatické podmienky a nespokojnosť

s dlhotrvajúcim pobytom na fronte sa prejavili poklesom morálky v divízii. Ofenzíva s cieľom dobyť Tuapse stroskotala. Navyše soviety spustili mohutnú protiofenzívu, obkľúčili nemeckú 6. armádu v Stalingrade a ohrozovali aj pozície vojsk na Kaukaze. Slovenskí vojaci sa pripravovali na obranu a Jurecha povýšili do hodnosti generála II. triedy. V polovici januára 1942 začali soviety na Kaukaze generálnu ofenzívu s epicentrom pár kilometrov od postavení Rýchlej divízie. Jej velenie si uvedomilo, že v prípade priameho útoku by divízia utrpela zdrvivú porážku a hrozí im neblahý osud zajatcov. Za tejto situácie sa zrodil v jej štábe nápad zorganizovať prechod na stranu Červenej armády. Idea pochádzala od nadporučíka Gustáva Donovala, niekoľko dôstojníkov ju podporilo a osvojil si ju aj Jurech. Väčšina vojakov zrejme uprednostňovala návrat domov než prechod na druhú stranu. Ich osudy v zajatí by boli neisté, so správaním sovietskych zajatcov mali veľmi zlé skúsenosti. Vtedy nikto nemohol vedieť, ako dlho bude vojna trvať, a ani to, ako sa skončí. Zoči-voči sovietskym prípravám na ofenzívu Jurech rozohral možnosť prechodu. Prostredníctvom kuriéra nadviazal kontakt s Červenou armádou a predstavil svoj plán. Odpoveď sovietskych vojakov vyzerala priaznivo, preto vyslal na rokovania Gustáva Donovala. Aj keď nepoznáme okolnosti, s akými sa Donoval stretol, ani v akej atmosfére prebiehali rokovania, isté je, že sa na sovietskej strane zdržal pridlho. Napokon podpísal so zástupcami Červenej armády 22. januára 1943 dohodu o prechode, ale celé prípravy zostali len na úrovni sondovania možností.

■ ORGANIZOVANÝ ODSUN

Ústup po krachu rokovaní so sovietskymi sprevádzali silné útoky Červenej armády. Vo všeobecnom zmatku postupovali formácie slovenskej divízie disciplinovane. Takto sa podarilo zachrániť aspoň mužstvo. Hlavnou úlohou Jurecha po ústupe z Kaukazu bolo zhromaždiť roztrúsené formácie a stmeliť divíziu. Prišli o väčšinu výzbroje a po reorganizácii sa tak divízia stala z motorizovanej pešou. Jurech však v tomto období rezignoval na svoje veliteľské povinnosti a starosť o divíziu zanedbával. V auguste 1943 utrpel pri havárii lietadla ľahké zranenie a psychický šok a bombardoval Bratislavu žiadosťami o prevelenie domov, čomu Čatloš vyhovel v septembri.

Na Slovensko medzitým prenikli správy o jeho rokovaní s predstaviteľmi Červenej armády a Jurech bol obvinený zo spoluúčasti na vojenskej zrade, ale vojenské vyšetrovanie neprinieslo dôkazy. Až do augusta 1944 vystriedal niekoľko formálnych pozícií na periférii veliteľského zboru. V tom čase sa v armáde výraznejšie formoval vojenský odboj. Jurech sa zdal byť najvhodnejším kandidátom na post jeho vedúcej osobnosti. Reprezentanti odboja s ním nadviazali kontakt, ale Jurech nejavil veľa horlivosti zapojiť sa. Upozorňoval, že ho sledujú bezpečnostné orgány a radšej by odletel do Sovietskeho zväzu vyjasniť si svoje postavenie. Pokus o odlet bol neúspešný, čo Jurecha definitívne odradilo. Proti Jurechovi vystupovali aj Benešovi vojenský poradcovia v Londýne a sám Beneš uprednostňoval menej výrazného Goliana, hoci Jurech bol schopnejším dôstojníkom. Deň po vypuknutí SNP Jurech odišiel do Trnavy zistiť situáciu, keďže tamjšia posádka sa pripojila k povstaniu. Keď prišiel do Trnavy, mesto ovládali Nemci. Nasledujúce dva dni strávil na ministerstve národnej obrany.

■ USVEDČUJÚCI TREZOR

Prvého septembra 1944 však Nemci našli v Čatlošovom tajnom trezore rozhodujúci materiál proti Jurechovi – výpovede Gustáva Donovala, usvedčujúce ho z vyjednávania so sovietskimi. Príslušníci gestapa ho zatkli. Pod ťarchou dôkazov a po brutálnom vypočúvaní sa priznal. Ďalšie mimoriadne príťažujúce okolnosti získalo gestapo z výpovedí zajatých povstaleckých dôstojníkov. Jeho osudy z tohto obdobia poznáme iba sprostredkované, posledné informácie nepriamych svedkov hovoria o tom, že bol popravený v koncentračnom tábore Flössenburg vo februári alebo marci 1945. V nemeckých archívoch sa však doteraz nenašli nijaké záznamy potvrdzujúce jeho popravu.